

Uddrag af

Himlen over Børglum

Hvorfra navnet Frantzen?

Det er dog bemærkelsesværdigt, at familien lige siden 1720 – modsat skik og brug, hvor efternavnet indtil langt hen i 1800-tallet bestod af faderens fornavn efterfulgt af ”søn” eller ”datter” – har fastholdt familienavnet Frantzen (senere stavet Franzen).

Det kunne måske have at gøre med følgende oplysninger:

Ifølge ”Dansk stednavneleksikon” er navnet Fristrup udlagt som ”friserens eller frisernes udflytterbebyggelse”. Nu forekommer det ikke umiddelbart indlysende, at nogle frisere en gang i den tidlige middelalder skulle have slået sig ned og begyndt at rydde jord i den sydlige udkant af Børglum sogn. På den anden side er det måske ikke utænkeligt, at en af de tidlige børglumbisper kan have kaldt nogle frisiske bondefamilier til at dyrke og nyttiggøre nogle udyrkede arealer i udkanten af bispegårdens område. I så fald må man vel antage, at man har haft en idé om, at disse frisere har kunnet noget, som de lokale bønder ikke uden videre kunne. På den anden side kan man udmærket forestille sig den mulighed, at nyttiggørelsen af de store udyrkede arealer, som bispestolen havde fået overladt, skabte behov for flere hænder, end man kunne fremskaffe lokalt.

En kendsgerning er det i hvert fald, at enkeltgårde er almindelige i det frisiske marskland i tidlig middelalder, og man kan vel ikke afvise muligheden for, at enkeltgårdene i Fristrup kan være oprettet af nogle frisiske bønder, som har fulgt deres hjemlands skik.

Noget, der kunne understøtte tanken om frisierne, er, at gårdene i Fristrup havde deres jorder samlet omkring gården i modsætning til andre landsbyer, hvor jorden lå spredt i små parceller. Fristrupgårdene havde kun som fællesareal de enge, der blev benyttet til afgræsning af kreaturer.

Note: Frantzen er et frisisk navn.

En fri bonde

Anders Frantzen drev sin fæstegård i 48 år og oplevede således stavnsbåndets ophævelse i 1788. Det gjaldt i første omgang for alle mænd under 14 og over 36 år. Fuld frihed for alle var først en kendsgerning i året 1800. Det har vel ikke betydet noget i praksis for den 68-årige Anders Frantzen, men nok personligt at opleve, at han nu var en fri borger og ikke længere herremandens tyende. Han kunne, hvis han ville, forlade sin bopæl. Hans gård var stadigvæk ikke hans egen, men fæstevilkårene var dog fastsat i den kontrakt, som fæstebrevet var.

Fuld lighed mellem bondestanden og alle øvrige borgere blev først indført med Grundloven 50 år senere.

Konger, herremænd og præster

Karen Michelsdatter og Anders Frantzen levede under kongerne Frederik den Fjerde og den sindssyge Christian den Sjette, hvor pietismen blev fremherskende, men fra 1746 til 1766 regerede Frederik den Femte, der tog noget lettere på tilværelsen. Han fulgtes i 1766 af Christian den Syvende. Det er dog tvivlsomt, hvor stor indflydelse det har haft på hverdagen i Fristrup. Den var nok mere påvirket af, hvem der var herremand på Børglum Kloster og af, hvor strengt præsterne i sognet fulgte de pietistiske forskrifter.

Bedstemor Frantzen

Min bedstemor var der altid. Hun havde sin egen lille stue, og når der ikke var pligter, jeg skulle udføre, smuttede jeg gerne ind til bedstemor Frantzen. Hun holdt meget på Frantzen-navnet, og hun sagde, det var hende, der havde insisteret på, at jeg skulle hedde Anders som min bedstefar og foruden Jensen, min fars navn, skulle jeg bevare navnet Frantzen, fordi jeg skulle være stolt af at have frisiske forfædre. "Frisiske forfædre"? Hvad skulle det betyde? Det havde min far og mor aldrig talt om. Men de talte nu heller ikke så meget som bedstemor Frantzen, – de havde så meget at gøre. Mor havde travlt med huset og dyrene, og far måtte passe markerne og teglbrænderiet foruden arbejdet for herremanden på Børglum.

Min mor, Kirsten Andersdatter, døde den 21. december 1826, en uge, før jeg blev gift i Skallerup præstegård den 27. december, men bedstemor Frantzen levede stadigvæk.

Familiens hemmeligheder

Da min mor var blevet begravet og et par dage, før jeg selv blev gift og skulle rejse helt over på den anden side af Vendsyssel til Gjeraa, havde jeg en lang samtale med bedstemor Frantzen, hvor hun fortalte mig nogle af de familiehemmeligheder, som hun syntes, jeg skulle vide nu, hvor jeg skulle rejse så langt væk og have min egen familie.

Så det var bedstemor Frantzen, der fortalte mig om friserne. Hun havde aldrig selv truffet sin svigermor, men hun havde i årenes løb listet noget ud af bedstefar om hans mor, Karen Michelsdatter. Hun havde aldrig røbet, hvem der var far til hendes søn, men han blev dog døbt og kaldtes Anders Frantzen. Så kunne man gætte på, om han hed Anders efter en far, der hed Anders eller Frantzen efter en friser, da Frantzen var et frisisk navn. Eller endelig Frantzen efter en far, der hed Frantz.

”Der var i Børglum en gårdmand, der hed Frantz Jepsen, og mange gættede på, at han var far til din bedstefar. Men Karen røbede det aldrig. Hun holdt på, at hendes søn, Anders var en ægte friser, og at man ikke skulle gøre sig nogen ulempe med at spekulere på, hvem faderen var.”

Bedstemor fortalte mig også, at hun var bedstefars anden kone. Den første var død og også hans første datter, der hed Kirsten Andersdatter som min mor. Bedstefar var en ældre mand, da de giftede sig. Hun havde holdt hus for ham og havde sin datter hos sig. Hun havde som Karen Michelsdatter fået sin datter uden for ægteskab, så hun var glad for at kunne have hende hos sig.

”Din bedstefar var en rar mand, og til sidst blev vi så vant til hinanden, at din bedstefar i sommeren 1777 syntes, vi skulle forlove os. Det blev vi den 17. august, og den 14. oktober blev vi gift. Da ventede vi allerede din mor, der blev døbt i Børglum kirke den 3. maj 1778. Jo, jo din bedstefar ville have orden i tingene. Han ville ikke gøre som hans egen far, der aldrig giftede sig med hans mor.”

Bedstemor Frantzen døde den 1. april 1827, 3 måneder efter sin datter, og jeg så hende ikke efter mit bryllup. Det var egentlig en større sorg end min mors død. Min mor havde aldrig været min fortrolige som bedstemor Frantzen. Hun var nærmere knyttet til min søster.